

Munk Sándor

Az informatika megjelenése a Magyar Néphadseregben

A kezdetektől az MNVK önálló
12. osztály megalakulásáig

10.17047/HADTUD.2016.26.3-4.55

A lyukkártyás gépi adatfeldolgozástól induló informatika napjainkra eljutott a honvédelmi tárca minden szervezete, ezen belül minden arra jogosult számára elérhető szolgáltatások koráig. Az informatikai szolgálat története a hadtudományi szakirodalomban egyelőre feltáratlan terület. A publikáció bemutatja az első 'informatikai' felsőszintű irányító szervezet 50 évvel ezelőtti létrehozásának előzményeit, okait, és a megalakulás körülményeit.

Napjainkban az információ feldolgozását, tárolását és rendelkezésre bocsátását támogató informatikai eszközök nélkül már egyetlen katonai szervezet sem lenne működőképes, nem tudná végrehajtani feladatait. Az akkori megnevezéssel gépi adatfeldolgozó, majd számítástechnikai eszközök alkalmazása a múlt század közepén kezdett el rohamosan bővülni, hódított meg új és új alkalmazási területeket, köztük a katonai alkalmazást. Ezek az eszközök a Magyar Néphadseregben az 1960-as években jelentek meg és ekkor került napirendre az alkalmazásukat tervező, szervező, működtetésüket biztosító szervezetek létrehozásának szükségessége is.

2016 nyarán volt 50 éve, hogy létrehozásra került a mai informatikai szolgálat felső szintű irányító szervének jogelődje a Magyar Néphadsereg Vezérkar (továbbiakban MNVK) önálló 12. osztálya és a Magyar Néphadsereg Számítóközpontja. A szolgálat 2016. június 30.-án ünnepi állománygyűlés keretében emlékezett meg a megalakulásról. A hadtudományi szakirodalomban egyelőre feltáratlan az informatikai szolgálat megalakulásának és működésének története. Eddig csak az évforduléhoz kapcsolódóan jelent meg egy összefoglaló publikáció a Honvédségi Szemlében az 50 év történetéről. (Munk–Weiszhaar–Szabó 2016)

Jelen publikáció célja, hogy bemutassa az első informatikai felsőszintű irányító szerv létrehozásának előzményeit, okait és a megalakulás körülményeit. Ehhez először át kell tekintenünk a korszak elképzeléseit a szolgálat megnevezésében¹ a rendszerváltásig szereplő vezetéségesítésről és automatizálásról.

Vezetésgépesítés és automatizálás

A kutatás tárgyát képező MNVK önálló osztály, valamint az új szakterület 1971-től érvényes megnevezésében (Rendszerszervezés, Vezetésgépesítés és Automatizálás) a vezetésgépesítés és automatizálás fogalma kulcsszerepet játszik. A kifejezés az 1950-es években ebben a formában gyakorlatilag csak a katonai alkalmazásban jelent meg, mivel a II. világháború után a katonai, ezen belül a csapatvezetés állt olyan kihívások előtt, amelyek szükségessé tették a vezetés hatékonysága, operativitása technikai eszközök alkalmazásával történő növelését.

A vezetésgépesítés és automatizálás fogalma az Egyesült Államok haderejében az „automation of command and control” („automated command and control system”), a Szovjetunió haderejében pedig az „автоматизация управления войсками” („автоматизированная система управления войсками [силами]”) formában szerepelt.

A vezetésgépesítés és automatizálás alapjai

A vezetésgépesítés és automatizálás alapját, mind a gazdaságban, mind a katonai alkalmazásban a technikai fejlődés eredményeire épülő, a különböző tevékenységek eredményességét és hatékonyságát növelő gépesítés és automatizálás, valamint a XX. században megjelenő gépi adatfeldolgozás képezte. A technikai lehetőségek megszületésével jelent meg a vezetési folyamatok technikai (információtechnológiai) eszközökkel történő támogatásának, megvalósításának igénye.

Az ipari forradalom keretében kibővülő *gépesítés* eredményeként, elsőként a korábban emberi, vagy állati erővel és kézi eszközökkel végzett munkát váltotta fel számos területen a gépi eszközökkel végzett tevékenység. Az anyagok mozgatására, megmunkálására, vagy energiatermelésre alkalmas működő eszközök, a gépek széles körben elterjedtek a gazdaságban. A XX. század első felében megkezdődött a haderők motorizálása, gépesítése is: megjelentek a gépjárművek, vasúti járművek, repülőgépek, harckocsik és páncélozott harcjárművek.

A gépesítés szintje folyamatosan bővült. A részleges gépesítés eredményeként egy folyamat alapvető tevékenységei közül csak egynél, vagy néhánynál alkalmaztak gépeket. A teljes gépesítés során már valamennyi alapvető tevékenységet, míg a komplex gépesítés esetében már a teljes folyamatot (így a kiegészítő tevékenységeket is) gépi úton valósították meg. A gépesített folyamatokat, tevékenységeket emberek és gépek együtt végezték, a gépek kezelése azonban még folyamatos emberi tevékenységet, irányítást igényelt. (Bálint 1968, 51–52. o.; Bondarenko–Volkov 1980, 14. o.)

Az emberi tevékenység, az emberi munka technikai eszközökkel történő felváltása folyamatában a gépesítést követő lépés az *automatizálás* volt. A korábban kizárólag elemi munkaműveletek emberi irányítás alatt történő végrehajtására képes gépeket kiegészítették irányítóberendezésekkel, gépesítették a gépek irányítását is. Ezzel megjelentek az automatikusan (ti. előre programozható módon [vezérlés], vagy a külső feltételekhez is igazodóan [szabályozás]) működő gépek, automaták.

---

1 Rendszerszervezés, Vezetésgépesítés és Automatizálás (REVA) szolgálat.

Az automatizálás szintje a gépesítéshez hasonlóan nőtt (részleges, teljes és komplex automatizálás): a termelésben az automata szerszámgépek után megjelentek az automata gépsorok és célként fogalmazódtak meg az automatizált termelési egységek.

A Hadtudományi Lexikon szerint az automatizálás „...az ember által különféle területeken végzett vezetési (irányítási) funkciók helyettesítése, felváltása a hatékonyságot növelő, részben v. egészében önállóan működő (automatizált) eszközökkel. Az automatizálандó tevékenységtől függően beszélhetünk termelésautomatizálásról, az iroda (tkp. az irodai munka!) automatizálásáról, v. vezetésautomatizálásról. A folyamat komplex gépesítése és irányításának teljes automatizálása esetén automatikus rendszerről beszélünk. Ilyenek elsősorban olyan technikai (termelő-, fegyver-) rendszerek területén jöttek létre, amelyek szigorúan megszabott program szerint működnek. A szervezetek irányítására a vezetés komplex gépesítésével és komplex automatizálásával kialakított automatizált rendszerek alkalmasak, ezek a gépek előnyös tulajdonságain kívül az ember alkotóképességére és problémamegoldó képességére is építenek.”

A technikai fejlődés, a termelési (a katonai alkalmazásban a műveleti) folyamatok egyre bővülő gépesítése, a hatékony működéshez, az alapfolyamatok tervezéséhez, szervezéséhez és irányításához szükséges vezetési – ezen belül adminisztratív, információs – folyamatok korszerűsítését is szükségessé tette. A növekvő mennyiségű adatok gyors, pontos összegyűjtése, feldolgozása és elosztása a hagyományos módszerekkel és segédeszközökkel egyre kevésbé, illetve csak az adminisztratív létszám növelésével volt biztosítható. A kiutat az adatok technikai eszközök segítségével történő feldolgozása, a gépi adatfeldolgozás jelentette.

A gépi adatfeldolgozás kezdetben az úgynevezett kis- és középgépekre,² a lyukkártyás gépparkokra, majd az 1960-as évektől az elektronikus számítógépekre épült. Az összetettebb adatfeldolgozás lehetősége a lyukkártyás berendezések segítségével jelent meg, a kezdetben népszámlálási adatok feldolgozására használt eszközök fokozatosan nyertek teret a vállalatok, igazgatási szervezetek ügyviteli tevékenységében. A polgári életben a korszak gyakran használt kifejezése az ügyvitel-gépesítés volt, amely az adminisztratív tevékenység, elsősorban a számvitel, bérszámfejtés, eszköz- és anyaggazdálkodás folyamatainak gépi támogatására terjedt ki. A gépi adatfeldolgozás kifejezést a későbbiekben – a számítógépek egyeduralmává válásával – felváltotta a számítástechnika.

A gépi adatfeldolgozás magyarországi helyzetét 1958-ban összegző publikáció (Pető 1958) szerint a technikai fejlődés a termelés területén a vezetés eszközeinek, az ügyvitelnek a korszerűsítését is napirendre tűzte. mivel a termelés viszonylag korszerű technológiájával szemben a termelés irányítása, az ügyvitel, az adatfeldolgozás régi, több évtizede kialakult módszerekkel történt. Az első ötéves terv idején a vezetők a gyors adatfeldolgozás és tájékozódás érdekében még az adminisztratív létszámot növelték.

A publikáció készítésének időpontjából következően szerzője még a kis- és középgépekre, lyukkártya gépparkokra összpontosított.³ Megállapította, hogy ilyen

2 Írógépek, sokszorosító és másoló eszközök, adatrögzítő berendezések, adattároló eszközök, asztali számológépek, pénztárgépek, könyvelőgépek, számlázógépek stb.

3 De már említést tett elektronikus számológépekről is (Remington, LEO, Ural, Sztrela).

gépparkokat 37 szerv üzemeltetett, az adatfeldolgozás 39%-a a közlekedési, 35%-a az ipari, 10%-a a kereskedelmi, és 3–4%-a pénzügyi és biztosítási jellegű adatokra jutott. Az adatfeldolgozás az ügyvitelnek nem minden ágát fogta át, ezzel jelentősen elmaradva a fejlett országoktól. Felhívta arra is a figyelmet, hogy az adatfeldolgozás gépesítését minden esetben széleskörű szervező munkának kell megelőznie. Ezt akadályozta, hogy a vállalati ügyvitel szervezését és gépesítését kellő mélységben egyetlen egyetemen, vagy főiskolán sem tanították.

Egy 1953-as kormányhatározat a Központi Statisztikai Hivatalt bízta meg a gépi adatfeldolgozás magyarországi elterjesztésével, koordinálásával, működési feltételeinek biztosításával, valamint a gépek központi beszerzésével. A számítógépek beszerzését az embargó és a rendelkezésre álló deviza korlátai nehezítették. Az 1960-as évek közepéig mindössze tucatnyi nyugati (Bull Gamma 3, Elliott 803, UNIVAC 1004, és ICT 1904) számítógépet alkalmaztak. Nagyobb kapacitású IBM, Honeywell, CDC számítógép-rendszerek csak az évtized vége felé jelentek meg. Ezen kívül az 1960-as évek elején három Ural-1 és Ural-2 számítógép érkezett. (Pesti 2011, 75–76. o.)

A katonai vezetés gépesítése és automatizálása

Az információtechnológia (ti. a híradástechnika, a számítástechnika, az automatika, az elektronika) egyre bővülő lehetőségeire épülő vezetésgepesítés és automatizálás szükségessége és megoldásai a XX. század közepén elsőként és teljes körűen a katonai alkalmazásban jelentek meg. A polgári és ezen belül a gazdasági élet igényei „megálltak” az ügyvitel-gepesítésnél és az irodaautomatizálásnál.

A vezetésgepesítés és automatizálás a katonai alkalmazásban a katonai vezetés, ezen belül a csapatvezetés korszerűsítésének egyik alapvető lehetőségeként, irányaként jelent meg az 1950–60-as években. A kiváltó okok a haditechnikai fejlődés (a hadseregek gépesítése, az automatizált fegyverek és fegyverrendszerek megjelenése, a rádióelektronikai eszközök elterjedése), valamint a katonai vezetés hagyományos módszerei által biztosított lehetőségek közötti egyre növekvő mértékű ellentmondásban rejlettek.

A harc egyes részfolyamatait már az 1950-es évekre automatizálták (például lokátor löelemképző automatikus irányzású légvédelmi lövegek), amelynek feltétele a folyamat formalizálhatósága, matematikai módszerekkel teljes egészében történő leírása volt. A vezetés hatékonyságának és operativitásának igénye, a gyors és megalapozott döntésekhez szükséges információk megnövekedett mennyisége, a feldolgozásukra rendelkezésre álló idő lecsökkenése olyan nagytömegű adatszolgáltatást, gyors feldolgozást, elemzést és tájékoztatást igényeltek, amely csak a vezetés technikai eszközökkel és matematikai módszerekkel történő korszerűsítésével, a vezetésgepesítési és automatizálási módszerek, eszközök alkalmazásával volt biztosítható.

A vezetésgepesítés és automatizálás kérdései az Egyesült Államok haderejében az 1950-es évek közepén jelentek meg. Ennek egyes részleteit Négyesi Imre mutatta be közelmúltban megjelent publikációiban (Négyesi Imre 2014, 2015a, 2015b). A békevezetés támogatására a védelmi minisztérium szerveinél, a haderőnemeknél, valamint más intézményeknél és kutatási központoknál számítástechnikai központokat hoztak létre, amelyeket a 60-as évek közepétől kezdtek el felszerelni nagyobb teljesítményű elektronikus számítógépekkel.

A háborús vezetés automatizálása a légierőnél az 1950-es évek elején kezdődött. 1955-ben az Észak-Amerikai Légvédelmi Parancsnokságon (North-American Aerospace Defense Command – NORAD) üzembe állt az akkori idők legnagyobb számítógépeire épülő Félautomatikus Légvédelmi Irányító Rendszer (Semi-Automatic Ground Environment – SAGE).⁴ A szárazföldi haderőnem programja is az 1950-es évek közepén kezdődött a FIELDATA-projekt⁵ formájában, amelynek rendeltetése a harctéri információk egységes rendszerben történő összegyűjtése és elosztása volt. A program részét képezte különböző méretű katonai számítógépek kifejlesztése is. 1962-ben a programot törölték és egy új, átfogó, öt műveleti funkcionális területre⁶ kiterjedő tervet (Command Control Information Systems 1970, CCIS-70) fogadtak el.

A vezetésgépesítés és automatizálás kérdései a Szovjet Hadseregben szintén az 1950-es években jelentek meg. A korabeli elképzelések, eredmények röviden az MNVK 5. Csoportfőnökség egy 1964-es moszkvai konzultációjának útjelentése⁷ alapján összegezhetőek. A szovjet hadseregben az 1960-as évek eleje óta széleskörűen alkalmaztak a civil életben is használatos kézi számológépeket tábori viszonyok között hadosztály, hadsereg, front vezetési pontokon. Lyukkártyás gépparkok stacioner elhelyezéssel központi szerveknél működtek.

Az elektronikus számítógépek katonai alkalmazásával kapcsolatos munka az első típusok megjelenését követően, az 1950-es évek második felében megkezdődött (először a honi légvédelemnél, majd a légierőnél, a haditengerészetnél, végül a szárazföldi csapatoknál). Ez utóbbiaknál a front számára kialakították egy mozgó számítóközpont követelményrendszerét és mintapéldányát.⁸ A katonai alkalmazás számára kidolgozták az elektronikus számítógépekkel megoldható hadműveleti-harcászati információs és számvetési feladatokat.

Vezetésgépesítés és automatizálás a magyar hadtudományi irodalomban

A magyar katonai szakirodalomban (az 1950-től megjelent Honvédségi Szemlében és az 1957-től megjelent Honvédelemben) az 1950-es évek végén jelentek meg az első publikációk a gépi adatfeldolgozás, a vezetésgépesítés és automatizálás témakörében. Az egyik első cikk 1957-ben egy szovjet szerzőnek a Vojennaja Miszlben

4 Az Észak-amerikai Légvédelmi Parancsnokság (North American Aerospace Defense Command – NORAD) nagyszámítógépekre épülő légvédelmi vezetési számítógépes rendszere és hálózata, amely a radarállomásoktól érkező adatok feldolgozásával egységes légi helyzetképet állított össze és irányította a szovjet légitámadás elleni tevékenységet.

5 Az Egyesült Államok szárazföldi haderejének egymással kompatibilis számítógépes adatbeviteli, tároló, továbbító és feldolgozó eszközökre épülő harctéri információgyűjtő és elosztó fejlesztési programja.

6 Manőver erők, felderítés, tüztámogatás, légvédelem, harci kiszolgáló támogatás.

7 Jelentés az 1964. szeptember 8-tól szeptember 17-ig Moszkvában tartott EFEF-konzultációról a vezetésgépesítéssel és korszerűsítéssel kapcsolatban. Hadtörténelmi Levéltár, Magyar Néphadsereg (továbbiakban: HL MN) 1964/T - 24. ő. e.

8 Nyerges-vontató vontatmányában elhelyezett, RAZDAN-2 típusú számítógépekkel felszerelt számítóközpont.

ugyanazon évben megjelent publikációját (Kitov, A.: Elektronikus számítógépek és katonai alkalmazásuk) összegezte.

A Magyar Néphadseregben a témakör tanulmányozásához az 1960-as évek közepéig elsősorban a *szovjet hadtudományi irodalom és a felderítés által összeállított anyagok* álltak rendelkezésre. Az 1964-ben kidolgozott „Alapkövetelmények a vezetés korszerűsítésére irányuló feladatok megoldására” forrásai⁹ között kilenc alapvető dokumentumot jelölt meg:

- R. J. Malinovszkij marsall: Beszéd a Frunze Katonai Akadémia tudományos konferenciáján (Vojennaja Miszl, 1963/2. „T” szám).
- Zaharov marsall: A korszerű vezetés elvi és gyakorlati kérdése (Vojennaja Miszl 1963/2. „T” szám).
- A csapatok vezetésének alapvető problémái és azok megoldásának lehetséges útjai (Vojennaja Miszl, 1962/2. „T” szám).
- A csapatok vezetése az új technikai eszközök alkalmazásával (Vojennaja Miszl, 1962/6. „T” szám).
- M. Stryga dandártábornok: A hadsereg törzs munkaszervezése megváltoztatásának lehetőségeire vonatkozó néhány észrevétel (Mysl Wojskova, 1963/1. „T” szám).
- Szücs László vezérőrnagy: A csapatok korszerű vezetési elvéről.
- N. Sz. Szinyak: Vojennaja priminyennyije elektronie vicsiszlityelnik masin (Voennoje Izdatyelsztvo Minisztersztva Abaroni SzSzSzR, Moszkva, 1963).
- A harcvezetés gépesített rendszerének megteremtésére irányuló munka az Amerikai Fegyveres Erőknél (Hadműveleti kézikönyvtár, TKSz 505).
- A „BSS” rendszer kidolgozásának jelenlegi helyzete és a berendezések üzembe-helyezésének időpontjai (Hadműveleti kézikönyvtár, TKSz 513).

Magyar szerző publikációja a hazai katonai szakirodalomban elsőként 1959-ben jelent meg: a kibernetika katonai alkalmazását összegezte, ismertette a kibernetika fogalmát, értelmezését és áttekintette a *gyors működésű számológépek* (kiemelés a szerzőtől, M. S.) alkalmazási területeit a légvédelmi kiértékelő rendszerben, a löelem-képzőkben, rakéták indítása-irányítása során, ballisztikai számításokban, a katonai repülésben, a törzsek munkájában és az információszerzésben. (Horváth 1959)

1965-ig évente mintegy 5–5 publikáció jelent meg kapcsolódó témában, míg 1966-ban már 13 cikk foglalkozott a vezetésgépesítéssel, az automatizált vezetéssel, valamint az elektronikus számítógépekkel. Több publikációt jelentetett meg Gyürk Ottó, Sallai István, Szamosi Pál, Várkonyi Zsolt, Kiss Károly, Zsila József, és Strommer József, akik közül többek nevével találkozhatunk vezetőként az informatikai szolgálat jogelődjének megalakulásakor, illetve tevékenysége során.

A vezetésgépesítés és automatizálás alapfogalmait és értelmezésüket az 1971-ben, majd 1976-ban kiadott Haditechnikai Kislexikon rögzítette. Eszerint a csapatvezetés gépesítése „...azoknak az intézkedéseknek az összessége, amely a csapatvezetés egyes mozzanataiban az emberi munkát gépi munkával (gépek, technikai eszközök, műszerek stb. felhasználásával) helyettesíti. Ezek az eszközök a vezetési fázisok végzése során jelentkező

9 Alapkövetelmények a vezetés korszerűsítésére irányuló feladatok megoldására. HL MN 1964/T - 24. ő. e.

nagy mennyiségű információ feldolgozását szolgálják”.¹⁰ A szócikk a gépesítés három fázisát különbözteti meg, amelyekből a legfelső a csapatvezetés automatizálása. Ez utóbbi „...azoknak a módszereknek és eszközöknek a bevezetése, amelyekkel a csapatvezetésben elsősorban a döntés-előkészítési folyamatok (információáramlás, -feldolgozás stb.) műveleteit automatikusan végzik. A csapatvezetés automatizálása az egyes vezetési szintek elektronikus számítógépeire, számítógép-rendszereire épülő ember-számítógép rendszer segítségével valósul meg.”¹¹

Összességében megállapítható, hogy az 1960-as évek közepéig a magyar hadtudományi szakirodalomban a vezetésgépesítés és automatizálás témakörében viszonylag kevés publikáció jelent meg, ezek jó része is átfogó technikai leírásokat, nyugati katonai alkalmazási megoldásokat tartalmazott és konkrét gyakorlati tapasztalatok hiányában csak korlátozottan foglalkozott a magyar katonai alkalmazás lehetőségeivel.

A vezetésgépesítéshez kapcsolódó tevékenység a Magyar Néphadseregben 1966-ig

A vezetésgépesítés kérdése a Magyar Néphadseregben a vezetés korszerűsítésével, a vezetés információigényének kielégítésével, és ennek módszertani, technikai fejlesztésével kapcsolatos állami célkitűzések megvalósításával összhangban jelent meg. Ezek az 1960-as évek elejétől kezdődően egyre hangsúlyosabban jelentek meg a legfontosabb párt és állami dokumentumokban.

Egy MSZMP Központi Bizottsági határozat már 1959-ben megfogalmazta, hogy a „...kitűzött célok elérése megköveteli a vezetés színvonalának javítását a legfelső szinten is... Meglehető, de kellően ki nem aknázott lehetőségeink még jobb kihasználása... megköveteli a vezetés színvonalának emelését a minisztériumoktól a községi tanácsokig, az iparági igazgatási szervektől a műhelyek irányításáig – a vezetés minden fokán.”¹²

A gazdasági reform előkészítésének irányelvei a vezetés korszerűsítésének irányait is meghatározták: „A népgazdaság állami irányításának is egyik fontos feltétele, hogy a tervező, irányító szervek a gazdasági-társadalmi folyamatok alakulásáról, a különböző gazdasági szabályozók hatásáról stb. rendszeres, átfogó és megbízható információkkal rendelkezzenek.”¹³ „Ugyanakkor, amikor a termelés technikájában igyekszünk a legkorszerűbb eszközöket hasznosítani, nem lehet annak 'vezérlését', a termelésirányítást, az ügyvitelt és adatfeldolgozást primitív kézi módszerekkel végezni. A megoldást a korszerű ügyvitel-gépesítés, a korszerű számítástechnika alkalmazásának kiterjesztésében kell keresni. Ennek célszerű szervezeti formái lehetnek irányító szerveknél és nagyvállalatoknál létesítendő önálló gépi központok, továbbá a jelentős gépi kapacitást összpontosító bér munka-vállalatok szervezése.”¹⁴

10 Nagy István György (szerk.): Haditechnikai Kislexikon. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1976, 98. o.

11 Uo. 97. o.

12 Az MSZMP Központi Bizottságának határozata az SZKP XXI. kongresszusáról és belső helyzetünk időszéri kérdéseiről (1959. március 6.) (Vass-Ságvári 1964) 324. o.

13 Az MSZMP Központi Bizottságának irányelvei a gazdasági mechanizmus reformjára (1966. május 25–27.) (Vass, 1968) 427–428. o.

14 i. m. 430. o.

Ezekbe a keretekbe illeszkedett a vezetés korszerűsítésének feladatrendszere, a vezetésgépesítéshez kapcsolódó feladatok megjelenése a Magyar Néphadseregben is, amelyek a néphadsereg felső vezetésének saját helyzetmegítélése alapján is aktuálissá váltak. A vezetésgépesítés kérdéseivel az 1960-as években több HM-szerv is foglalkozott. A technikai kérdések a MNVK Haditechnikai és Fejlesztési Csoportfőnökség, az adatnyilvántartás, elemzés és szolgáltatás, illetve a vezetés korszerűsítés kérdései az MNVK Hadműveleti és az MNVK Szervezési Csoportfőnökség feladatkörébe tartoztak.¹⁵

*A vezetés korszerűsítésének irányai a MN-ben
(a Katonai Tanács 1966. január. 12-ei állásfoglalása)*

Az MSZMP 1962. novemberi VIII. kongresszusának a vezetésre vonatkozó útmutatása alapján a Magyar Néphadseregben is megkezdődött a vezetési tevékenység továbbfejlesztésével kapcsolatos tevékenység. Ennek eredményeit a HM Katonai Tanács (KT) 1966. január 12-i ülésének előterjesztése összegezte.¹⁶ Eszerint átalakult a feladatszabás és beszámoltatás rendszere, megkezdődött a HM háborús vezetési rendszerének kialakítása, szabályozásra került a legfelső állami vezetés és a területi vezetés rendje, kezdeti lépések történtek az ügyvitel és a vezetés gépesítése lehetőségeinek felmérésében.

A KT-előterjesztés megállapította, hogy az „...elért eredmények ellenére a vezetési tevékenységek fejlődésének üteme nem tartott lépést néphadseregünk fejlődésének általános ütemével, nem tudtuk teljesen kihasználni elért eredményeinket és megteremtett lehetőségeinket. ... Nem emelkedett megfelelő szintre az elemző tevékenység. Sok esetben nem állnak rendelkezésre olyan összesített és értékelt statisztikai adatok, amelyek ezt lehetővé tennék. Ugyanakkor nem kellő színvonalú a tájékoztatás és terjedelmes az adminisztráció. ... [A kötelező jelentések] előkészítése és feldolgozása esetenként túlságosan leköti a törzseket. A nyilvántartások vezetésének nagy része a Honvédelmi Minisztériumban koncentrálódik. Ez is növeli egyes vezető szervek túlméretezettségét, illetve túlterheltségét.”

A csapatvezetéshez kapcsolódóan az előterjesztés szerint a „... vezetési eszközök, a csapatok harci-technikai eszközeinek korszerűsítése ellenére, az utóbbi évek folyamán lényeges fejlődés nem tapasztalható a törzsek szervezetében, vezetési elveiben és módszereiben. Így – különösen a szárazföldi – csapatok harcban való vezetése elmaradt a lehetőségektől és követelményektől egyaránt. Minimális az előrehaladás a vezetési tevékenységek részfolyamatainak gépesítése, a vezetés automatizálása és gépesítése lehetőségeinek és területeinek feltárása terén.”

A vezetés korszerűsítésének, továbbfejlesztésének főbb célkitűzései a javaslat szerint a következők voltak:

- a feladatok (funkciók) ésszerűbb megosztása a különböző szintű vezető szervek között, a jog- és hatáskörök további decentralizálása;

15 Az MN REVA Szolgálatfőnökség története (1966–1980) (1985.08.17.) HL MN Különgyűjtemény II/b-11.

16 Az 1962. január 12-i KT ülés anyagai. HL MN 1979 - 2372. ó. e.

- az MN egységes adatszolgáltatási és nyilvántartási, tájékoztatási és jelentési rendszerének a gépesítés lehetőségeivel összhangban történő kialakítása, mely elősegíti a hadsereg vezetői számára a döntésekhez szükséges, mennyiségileg és minőségileg megszürt, elemzett adatokat;
- a párhuzamosságok, bürokratikus vonások csökkentése, a vezetés operativitásának növelése;
- a vezető szervek munkájának szervezettebbé, rendszeresebbé tétele;
- a vezetőszervek adminisztratív létszámának ésszerű csökkentése;
- a vezetés (ügyvitel) olyan területeinek fokozatos gépesítése, ahol ennek a feltételei fennállnak, vagy megteremthetők.

A vezetés korszerűsítése kiemelten a háborús vezetési tevékenység rendjére, struktúrájára, módszereire; az egységes adatszolgáltatási és nyilvántartási, tájékoztatási és jelentési rendszerre; a HM és közvetlen alárendeltjei viszonyára; a HM főcsoportfőnökségek, fegyvernemi és szolgálati ág főnökségek békevezetési rendszerben betöltött helyére, szerepére; a MN anyagi és technikai ellátásának rendszerére; valamint a csapatok vezetésére irányult.

A KT az előterjesztésekben foglaltak alapján döntött egy, a katonai vezetéssel foglalkozó – a KT munkacsoportjaként tevékenykedő – bizottság létrehozásáról. Meghatározta, hogy a vezetés korszerűsítését, javítását szolgáló munkának minden vonatkozásban a háborús feladatokból kell kiindulnia; a zökkenőmentes áttérés érdekében a katonai szervezetnek és vezetési rendszernek ahol lehet azonosnak, vagy hasonlóknak kell lennie a háborús rendszerrel; és ilyen alapról kiindulva kell megvizsgálni a HM béke szervezetét, a szervek funkcióját, jogkörét.

A vezetésgépesítéshez kapcsolódó feladatok az MNVK Haditechnikai és Fejlesztési Csoportfőnökségén

A haditechnikai kutatási-fejlesztési tevékenység 1955-ig a Haditechnikai Intézetben, 1955 és 1958 között az MNVK Haditechnikai Csoportfőnökségen, majd ismét a Haditechnikai Intézetben folyt. (Hajdú-Sárhidai 2005) A Haditechnikai Fejlesztési Csoportfőnökséget 1963 novemberében állították fel ismét.¹⁷ A csoportfőnökség egyik szakmai területe a híradástechnika, elektronika, automatika volt. A csoportfőnökség és az alárendeltségébe tartozó Haditechnikai Intézet feladata volt a vezetésgépesítés és automatizálás technikai kérdéseinek tanulmányozása.

A MNVK főnökének helyettese utasítására 1964. március 31-én az MNVK Haditechnikai és Fejlesztési Csoportfőnökség irányításával egy munkacsoport¹⁸ elkészítette és felterjesztette az *Alapkövetelmények a vezetés korszerűsítésére irányuló feladatok megoldására* című követelményrendszert, amely meghatározta az elérendő célt, a legfontosabb tennivalókat, ütemezésüket és a végrehajtás személyi, illetve anyagi feltételeit.

17 Az MNVK 5. Haditechnikai Fejlesztési Csoportfőnökség története (1985). HL MN Különgyűjtemény II/b-9.

18 A munkacsoportban az MNVK 1., 4., 5. és 6. Csoportfőnökség, valamint az 5. Hadsereg, az Országos Légvédelmi Parancsnokság, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia és a Haditechnikai Intézet munkatársai vettek részt.

A felterjesztés megállapította, hogy a fejlett haditechnikai eszközök és az összefegyvernemi törzsek munkamódszere között kialakult ellentmondás feloldása komplex feladat, amely összehangolt szervezési és technikai fejlesztést igényel.

A követelményrendszer kidolgozásakor a munkacsoport azzal számolt, hogy a korszerűsítés végső célja a vezetés automatizálása, amelynek teljes megoldása 1970 utánra várható. Ugyanakkor időben meg kell kezdeni az új technikai (köztük számítástechnikai) eszközök lehetőségeinek és alkalmazásának megismerését, felmérését, a kapcsolódó vezetési módszerek kidolgozását és a szükséges szervezési változtatások vizsgálatát.

A dokumentum által javasolt célkitűzések a következők voltak:

- egy hadosztály ellátása kisgépesítési és részben közpégesítési eszközökkel 1967-től 1968-ig;
- a MN állandó harcászati feladatok ellátása kisgépesítési és részben közpégesítési eszközökkel a IV. ötéves terv első évére (ti. 1971-re);
- törzsvezetési gyakorlatok lefolytatása a rendelkezésre álló eszközökkel évente;
- felkészülés a komplex automatizált vezetési rendszernek a IV. ötéves tervben történő alkalmazására, 1965–1970 között (ezen belül a HM számítástechnikai központjának felállítása a tárca békefeladatainak támogatására és az automatizált vezetési rendszer számítástechnikai eszközei üzemeltetéséhez szükséges szakemberek felkészítésére; kísérletek folytatása az optimális vezetési szervezet kialakítására).

Azt is megfogalmazták, hogy a Magyar Népköztársaság nem képes elegendő szellemi és anyagi erőforrást koncentrálni a vezetés korszerűsítésével összefüggő műszaki fejlesztési problémák teljes körének megoldására és hogy az egyes technikai eszközökből a Magyar Néphadsereg várható igényei jóval kisebbek annál, mint amit a gazdaságos gyártás, az optimális sorozatnagyság megkövetelne. Ebből következően a baráti államokkal egyeztetett fejlesztési tevékenységre, egységes harcászati-műszaki követelmények kidolgozására, fejlesztési és gyártási szakosításra és kölcsönös szállításokra van szükség. Az ehhez szükséges koordináció azonban még nem indult meg, az Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnoksága által e célból tervezett 1963-as értekezlet nem valósult meg.

A vezetés-korszerűsítési javaslat lényeges eleme volt a HM számítástechnikai központjának felállítása. A központ feladata katonai számítástechnikai feladatok megoldása elektronikus számoló és számítógépek segítségével a béketevékenység támogatására, illetve a hadműveleti feladatok programjainak előkészítése és a hadműveleti viszonyok közötti üzemeltetés feltételeinek kialakítása. A dokumentum kidolgozásának időpontjában már több, gépi feldolgozási feladat létezett és a csoportfőnökségek, szervek is már számos további igényt körvonalaztak.

A javaslat szerint a számítóközpont technikai eszköz állományát elektronikus számítógép, lyukkártyás adatfeldolgozó gépek, könyvelő automaták és további segédberendezések képeznék. Szervezete a vezető szervek mellett egy-egy lyukkártyás adatfeldolgozó és elektronikus számológép (sic!) részlegből épült volna fel, kétműszakos munkarendet feltételezve összesen mintegy 70 fős állománnyal. Az üzembeállítást 30–40 fővel volt tervezték, a teljes létszámra történő feltöltést az üzemeltetés

mellett fokozatos átképzéssel lehetett biztosítani. A felállítás jelentős felkészítési, kiképzési és átképzési igénnyel is járt, amelyet polgári intézményekben és a honvédség keretei között lefolytatott tanfolyamokkal, valamint a Szovjetunióban történő továbbképzéssel terveztek. A felkészítések tervezett időigénye néhány hónaptól 1–3 évig terjedt.

A javaslatban szerepelt a számítóközpont felállításának egy kedvező lehetősége. A Központi Statisztikai Hivatal ugyanis 1964 II. félévében tervezett üzembe állítani egy Minszk–2 típusú elektronikus számítógépet, azonban a számítógép saját létesítményben történő elhelyezése a szűkös helyviszonyok miatt nehézségeket okozott. A dokumentum által javasolt megoldás szerint a Honvédség a KSH számára ideiglenesen, mintegy három évre üzemeltetésre alkalmas elhelyezést biztosít, ennek fejében a KSH heti 4–6 óra kizárólagos géphasználatot, valamint műszaki és programozó szakemberek felkészítését biztosítja és fedezi a tervezési, kivitelezési és üzemeltetési költségeket. Ennek lehetőségét a honvédelmi miniszter a Haditechnikai Intézet bázisán¹⁹ mintegy 300 m² alapterületen engedélyezte. A Minszk–2 elektronikus számítógépet a csoportfőnökség előkészítésével 1966 elején telepítették és üzembe állították.

A vezetéskorszerűsítési követelmények egyeztetésének egyik lehetősége volt a Szovjet Hadsereg által biztosított konzultáció 1964. szeptember 8–17. között Moszkvában, a Honvédelmi Minisztérium szárazföldi haderőnemi számítástechnikai központjában. A konzultáció – amelyen az alapkövetelményeket kidolgozó munkacsoport öt tagja vett részt – a számoló és számítógépek alkalmazási területeire, az automatizálás ezzel kapcsolatos kérdéseire, valamint kevésbé részletesen a kisgépesítési eszközök alkalmazására terjedt ki. A konzultáción a delegáció tájékoztatást kapott a kézi számológépek, a lyukkártyás géprendszerek, az elektronikus számítógépek, valamint a kisgépesítési és rejtjelző eszközök alkalmazásának tapasztalatairól, illetve a Frunze Katonai Akadémia vezetésgépesítéssel és automatizálással foglalkozó tanseke oktatási és tudományos tevékenységéről.

A szovjet hadsereg természetesen jóval előrébb járt a számoló és számítógépek katonai alkalmazásában. Német (NDK) és szovjet gyártmányú mechanikus és elektromechanikus kézi számológépeket már 3–4 éve széleskörűen alkalmaztak tábori viszonyok között centralizált módon (egy vezetési ponton, közös elhelyezésben), decentralizáltan (törzsmunkahelyekre kiadva), vagy vegyes megoldással. Ezek az eszközök 3–4-szeres számítási sebességet biztosítottak a manuális számolással szemben. Könyvelő és számlázó (NDK gyártású ASCOTA) gépek alkalmazására csak szűkebb körben került sor. Lyukkártyás rendszereket állandó elhelyezési feltételek között több év óta használtak, a tábori alkalmazási kísérletek azonban nem vezettek pozitív eredményre.

Az elektronikus számítógépek alkalmazására először a távoli (mintegy 1000 kilométeres távolságról történő) feldolgozással kísérleteztek, azonban az adatok átvitele nem volt kellően megbízható és problémát jelentett az univerzális számítógépek lassúsága, üzemeltetésük magas szakember igénye. Ezt speciális követelmények

19 Budapest, II. kerület Szilágyi Erzsébet fasor 20.

alapján kialakított front- és hadsereg-szintű mobil számítóközpontokkal terveztek feloldani, amelyekkel a kísérletek 1965-ben indultak meg. Ennek megvalósításához meghatározták és kidolgozták a megfelelő alkalmazói programokat, harcászati-hadműveleti feladatokat.

A delegáció a kiutazást megelőzően a tárgyalófélnek megküldte a kidolgozott alapkövetelmények fontosabb részeit, amellyel kapcsolatban véleménycserére is sor került. A számítástechnikai központ konzultációt vezető tudományos parancsnok-helyettese a megküldött anyaghoz személyes véleményeként megfogalmazta, hogy:

- A létrehozandó számítástechnikai központot önálló szervezatként, a vezérkar egy csoportfőnöksége alárendeltségében célszerű létrehozni, mert feladatai nem illeszkednek sem az oktatási célú Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, sem a haditechnikai kutatás-fejlesztési célú Haditechnikai Intézet profiljába.
- A központ rendeltetése lehet a vezetésgépesítési fejlesztési tervek kidolgozása, eszközök rendeltetésének meghatározása, értékelése és alkalmazásba vétele; kapcsolattartás a baráti hadseregek számítástechnikai központjaival, illetve a magyar polgári cégekkel; valamint a vezetésgépesítési ismeretek terjesztése a tiszti állomány körében.
- A szervezet kiépítése fokozatosan célszerű: első lépésben a vezetésgépesítés és törzsmunka tanulmányozását végző csoport létrehozása; második lépésben (3–5 év alatt) feldolgozást végző gépesítési csoport létrehozása kézi és lyukkártyás gépekre; végül harmadik lépésben elektronikus számítógép csoport létrehozása.

A csoportfőnökség 1966-ban létrehozta a MN számítóközpont előkészítő törzset, megkezdte az MN számítástechnikai eszközigényének tervezését, elhelyezte és üzembe állította a MINSZK–2 számítógépet. Ezt a munkát a továbbiakban az 1966 júliusában létrehozott MNVK 12. önálló osztály folytatta.

*A vezetésgépesítéshez kapcsolódó feladatok
az MNVK Hadműveleti és a Szervezési Csoportfőnökségen*

A vezetésgépesítés kérdései a Magyar Néphadseregben – mint azt bemutattuk – a csapatvezetés mellett, jelentőségét tekintve pedig azt megelőzően a katonai felső vezetés információigényét kielégítő adatszolgáltatási, tájékoztatási rendszerhez illeszkedve kapcsolódtak. Ezekkel a kérdésekkel az MNVK Hadműveleti, illetve Szervezési Csoportfőnökségei foglalkoztak.

A honvédelmi miniszter 1964 őszén adott utasítást²⁰ a Vezérkar Főnökének a Magyar Néphadsereg egységes nyilvántartási, adatszolgáltatási, statisztikai-beszámolósi, tájékoztatási rendszerének felülvizsgálatára, korszerűsítésére, aki az elgondolás kidolgozásával a MNVK Hadműveleti, illetve a Szervezési Csoportfőnökség csoportfőnökeit bízta meg. Az 1964 októberében előterjesztett elgondolás és a javaslat jóváhagyásra került és a feladatok megoldása megkezdődött.

20 HL MN 1969 - 296. ő. e.

A honvédelmi miniszter 1965. január 26-án kelt 88. számú belső utasításában a katonai vezetés színvonalának emelése érdekében már a MN egységes adatszolgáltatási, nyilvántartási és vezetésgépesítési (automatizálási) rendszerének kialakítására adott parancsot. Ebben a vezetésgépesítés (automatizálás) már kiemelt szerepet játszott. A fő célkitűzések a következők voltak:

- a munka könnyebbé, gyorsabbá és olcsóbbá tétele a gépek alkalmazásával;
- a felesleges nyilvántartások, jelentések megszüntetése;
- a rendelkezésre álló gépek felmérése a hadseregben belül, a Központi Statisztikai Hivatalnál, vagy egyéb más szerveknél.

A miniszter azonban egyértelműen meghatározta, hogy *„Ennek a munkának a célja nem a »gépesítés«, hanem az, hogy a követelményeknek megfelelően a katonai vezetés színvonalát emeljük és ehhez a gépi eszközöket is az eddiginél szélesebb körben felhasználjuk.”*

Az MNVK Szervezési Csoportfőnökségen az '50-es évek eleje óta folyt a nyilvántartási és statisztikai tevékenység.²¹ A csoportfőnökség keretében 1952. március 1-én jött létre a Nyilvántartó és Statisztikai Osztály a személyek és harceszközök, az elhelyezés, a fegyelmi helyzet és rendkívüli események nyilvántartására, elemzésére. 1956 után 1959-ben jött újra létre a Statisztikai Osztály, amely 1961-ben a Hadseregparancsnokság megalakulásával ismét megszűnt. A statisztikai feldolgozás 1963 márciusától az Elvi-tervező Osztály feladatkörébe tartozott. A csoportfőnökség szervezeti határozványa²² szerint az osztály feladata volt:

- időszakonként értékelni a néphadsereg, valamint a polgári védelem katonai szerveinek létszám feltöltöttségét, továbbá a legénységi állomány statisztikai összetételét;
- kidolgozni és dokumentálni a néphadsereg, valamint a polgári védelem katonai szerveinek legjellemzőbb összefüggéseit tartalmazó mutatókat;
- kidolgozni a gépi adatfeldolgozás alkalmazásának lehetőségeit és javaslatot tenni az ebből adódó szervezési változtatásokra.

1964-ben a csoportfőnökség állományában dolgozott a mai informatikai, korábban REVA (rendszer-szervezés, vezetésgépesítés és automatizálás) szolgálat jogelődjének több későbbi vezetője.²³

A kapott feladatnak megfelelően a VK. Hadműveleti Csoportfőnökség is foglalkozott a nyilvántartási és adatszolgáltatási rendszer fejlesztésének kérdéseivel.²⁴ Ennek részeként megállapította, hogy *„... a Magyar Néphadsereg építése, a csapatok állandó harc-készültségi helyzetének vizsgálata és értékelése, a korszerű haditechnikai eszközök nagy tömege és sokfélesége, továbbá az alkalmazás során a helyzetek gyors változásának megfelelő, a gyors és*

21 Az MNVK Szervezési Csoportfőnökség története (1945–1978). HL MN Különgyűjtemény II/b-6.

22 HL MN 1967/T - 377/II. ő. e.

23 Zachár István (1929-) ezredes, 1966–71 között az MNVK önálló vezetésgépesítési és statisztikai elemző osztály osztályvezető I. helyettese, 1970 októberéig megbízott osztályvezetője. Dr. Vincze Tiborné (1930-) alezredes, közgazdaságtudományi doktor (univ.), 1966–71 között az MNVK önálló vezetésgépesítési és statisztikai elemző osztály alosztályvezetője. Majdán Pál (1923-) alezredes, 1966–72 között az MN Számítástechnikai Központ parancsnoka.

24 A statisztikai elemző osztály szükségessége, helye és szerepe a MN tervező, szervező és irányító feladataiban. Feljegyzés. HL MN 1969 - 296. ő. e.

megalapozott döntések olyan nagytömegű adatszolgáltatást, gyors feldolgozást, elemzést és tájékoztatást igényelnek, amely csak megfelelően rendszerezett adatszolgáltatási rendszer és a legkorszerűbb vezetésgépesítési módszerek és eszközök alkalmazása útján biztosítható."

A helyzetet értékelve megállapította, hogy:

- a jelenlegi adatszolgáltatási és jelentési rendszer bonyolult, rendszertelen, sok párhuzamos jelentést tartalmaz, és nem biztosítja a gépesíthetőség feltételeit;
- a hadsereg vezetői részére nem állnak rendelkezésre előzetesen kimunkált, gondosan elemzett adatok a gyors tájékozódáshoz, a hadsereg egészét érintő kérdések vizsgálatához, a távlati tervek kidolgozásához;
- a hadsereg egyes részterületeit érintő kérdések mélyebb elemzését adatok hiányában nem lehet végrehajtani;
- az összeállított adatok a fogalmakat, csoportosítást illetően nem koordináltak, sok esetben értelmezési, fogalmi, illetve tartalmi zavarokat okoznak.

A felvetett problémák megoldására a csoportfőnökség saját szervezetében egy 6 fős vezetés-korszerűsítő alosztály felállítására dolgozott ki javaslatot, amelynek alapvető feladatait a következők szerint tervezte:²⁵

- a vezetés és törzsmunka tanulmányozása a szárazföldi csapatoknál és a honi légvédelemnél és ennek alapján javaslattétel a gépesíthető munkafolyamatokra;
- a baráti hadseregek eredményeinek tanulmányozása és hazai hasznosítása;
- együttműködés a népgazdaság kutató intézeteivel, a hazai gépesítési eszközök felhasználási lehetőségeinek vizsgálata;
- részvétel a tervezett technikai eszközök harcászati-műszaki követelményeinek kidolgozásában;
- a vezetés korszerűsítésével kapcsolatos elméleti és gyakorlati munka irányítása.

Majd a továbbiakban:

- a harctevékenységek vezetésének matematikai módszerekkel történő kidolgozása, előkészítése, és a gyakorlati megvalósítás feltételeinek megteremtése;
- az elektronikus számítógépek csapatvezetésben történő alkalmazhatóságának előkészítése az információfeldolgozás, átalakítás és csere módjainak kidolgozásával.

A „KÖZPONT” feladat és az MNVK 12. önálló osztály megalakítása

A vezetés kérdéseinek előtérbe kerülése a háborús és a békevezetés továbbfejlesztésére is kiterjedt. Ennek részeként a vezérkar irányításával megkezdődött a HM háborús szervi határozványának kidolgozása, amelynek teljes kimunkálása a sok egyéb feladat közbejötté miatt nem történt meg. A békeműködés szervezeti rendjének kialakítását célzó, úgynevezett KÖZPONT feladat végrehajtója a HM Katonai Tanács 1966. januári ülésének döntése alapján létrehozott „KÖZPONT” Bizottság

²⁵ Az MNVK 1. Csoportfőnökség vezetés-korszerűsítő alosztály szervi határozvány. Tervezet. HL MN 1969–296. ó. e.

volt. E bizottság tevékenységének egyik eredménye volt az MNVK 12. önálló osztály megalakítása.²⁶

A „KÖZPONT” Bizottság létrehozására azért került sor, mert a HM Katonai Tanács 1966. januári ülésére készített előterjesztést, annak helyzetértékelését és javaslatait – köztük egy központi statisztikai szerv és egy számítástechnikai intézet 1966 I. negyedévében történő létrehozását – a KT nem találta a konkrét döntések meghozatalához kellően kidolgozottak.

A probléma lényegét jól tükrözi a Czinege Lajos vezérezredes,²⁷ honvédelmi miniszter vita során elhangzott véleménye: *„... eszerint a Katonai Tanácsnak ma el kellene dönteni, hogy statisztikai számítástechnikai központot most azonnal hozzunk létre. Na, most a kérdésem a következő: addig amíg nem világos, hogy milyen új szisztéma szerint akarjuk ezután a vezetés segítése, tájékoztatása, a döntéshez való hozzásegítés érdekében a statisztikai rendszert, nyilvántartási rendszert fenntartani, addig mit adunk, mit mondunk ennek a számítás technikai központnak és mi lenne a feladata? Ő dolgozza ki maga számára a feladatot? Abban az a veszély, hogy önmaga létezésétől elkábulva, megrészegülve, csinál nekünk egy olyan bonyolult gépesített statisztikát, hogy abba fogunk belebódulni. És azon kívül ez a statisztikai számítási központ kiből áll. Hát elsősorban ilyen számítástechnikai, statisztikai szakemberekből, másrészt gépkezelő szakemberekből áll. Hát ő nem tudja azt megmondani, hogy a vezetésnek mire van szüksége. Ha őrá bízunk, abból szörnyű dolgok jöhetnek ki. Mert a technikai eszközök alkalmasak lesznek arra, hogy az eddiginél bonyolultabb és nagyobb tömegű statisztikát zúdítsanak ránk.”*²⁸

A „KÖZPONT” Bizottság függetlenített és nem függetlenített munkacsoportokból tevődött össze. Vezetője Kertész Ferenc ezredes²⁹ volt, a tartós vezénlyéssel létrehozott függetlenített munkacsoportban további nyolc fő vett részt. Munkájának első eredménye a „KÖZPONT” feladat irányelveire vonatkozó előterjesztés volt a HM Katonai Tanács 1966. áprilisi ülésére. Ezt követően a KT ülés döntései alapján 1966 májusára elkészítette jelentését az MN egységes adatszolgáltatási, nyilvántartási, jelentési és tájékoztatási rendszerének felülvizsgálatát és kialakítását, valamint a gépi adatfeldolgozás előkészítését és megoldását biztosító feladatokról.

1966 júniusától, a vezérkar főnökének döntése alapján a függetlenített munkacsoport vezetője közvetlenül irányította az újonnan létrehozott önálló statisztikai és elemző osztály (később önálló 12. osztály) tevékenységét. A bizottság számára meghatározott feladatok egy részét az új osztály vette át. A bizottságot az önálló 12. osztály kezdeti tevékenységét értékelő Katonai Tanács ülését megelőzően, 1967. május 22-én szüntették meg.³⁰

26 A Magyar Néphadsereg Vezérkarának Története (1960–1980). Vázlatos áttekintés. MNVK Tudományos Osztály, 1985. MN Különgyűjtemény, II/b-1/a.

27 Czinege Lajos (1924–1998) vezérezredes, honvédelmi miniszter (1960–1984), a minisztertanács elnökhelyettese (1984–1987).

28 Az 1962. január 12.-i KT ülés anyagai. HL MN 1979 - 2372. ó. e.

29 Kertész Ferenc (1920–) ezredes, 1949 és 1952 között személyügyi tiszt, 1952-től 1976-ig a különböző alárendeltségben működő Szabályzatszerkesztő Csoportfőnökség/Osztály osztályvezető-helyettese, 1956-tól vezetője.

30 1967/07. HM parancs, A „KÖZPONT” Bizottság megbízatása alól történő felmentés. (1967. 05. 22.) HL MN 1967/T - 155. ó. e.

A HM Katonai Tanács 1966. április 12-ei döntése

Az MNVK önálló vezetésgépesítési és statisztikai elemző osztálya felállításának előkészítésében a HM Katonai Tanács 1966. április 12-ei ülése játszott döntő szerepet. Ezen született meg az a döntés, amelynek alapján az osztály létrehozására két hónappal később sor került.

A HM Katonai Tanács által megtárgyalt előterjesztés (Javaslat a „KÖZPONT” feladat irányelveire)³¹ célja az volt, hogy a Katonai Tanács határozza meg a Magyar Néphadseregben folyó vezetési tevékenység további javításának és korszerűsítésének fő célkitűzéseit és alapelgondolását, döntsön a végrehajtandó feladatokról és megvalósításuk rendjéről. A Vezérkar Hadművelési Csoportfőnökség előterjesztése értékelte az elért eredményeket, megfogalmazta a vezetés további javítására irányuló tevékenység alapvető céljait, területeit és javaslatot tett a vezetés javítására irányuló komplex feladatok tartalmára és végrehajtásának rendjére.

Az elért eredményekhez kapcsolódóan az előterjesztés megállapította, hogy kezdeti lépéseket „... tettünk az ügyvitel és a vezetés gépesítése lehetőségeinek felmérése terén. A lefolytatott kísérletek kezdeti eredményei, lehetőséget biztosítanak további előrelépésre, a vezetés e területén... Nem emelkedett megfelelő szintre az elemző tevékenység... Nem alakult ki a nyilvántartás egységes, átfogó rendszere... A vezetési eszközök a csapatok harci technikai eszközeinek korszerűsítése ellenére... – különösen a szárazföldi – csapatok harcban való vezetése elmaradt a lehetőségektől és követelményektől. Minimális az előrehaladás a vezetési tevékenységek részfolyamatainak gépesítése, a vezetés gépesítése és automatizálása lehetőségeinek feltárása terén.”³²

A vezetés javítására irányuló feladatok között szerepelt az MN egységes adatszolgáltatási és nyilvántartási, tájékoztatási és jelentési rendszerének kidolgozása, amely a csapatokat csak a legszükségesebb mértékben terheli, ugyanakkor az egyes vezetési szinteknek megfelelő részletességű és a korszerű ügyviteli gépek, eszközök alkalmazására épül. Az előterjesztés szerint a rendszer kialakításával párhuzamosan kell kidolgozni és fokozatosan be kell vezetni az adatszolgáltatás korszerű gépi módszereit.

A kapcsolódó feladatok (káderek biztosítása, ki- és átképzése, a szükséges anyagi-technikai feltételek biztosítása) időigénye miatt, a további késedelem elkerülése és a társ hadseregekhez, valamint a népgazdasághoz viszonyított elmaradás csökkentése érdekében az előterjesztés megfogalmazta a szakterületen kialakítandó szervezetek előkészítő apparátusai létrehozásának szükségességét. Ezen belül:

- a gépesítési eszközök alkalmazásának előkészítésére, a káderek kiképzésére, a különböző gyakorlati kísérleti feldolgozások elvégzésére és elemzésére az MN Számítástechnikai Központot;
- a vezetésgépesítés fejlesztési terveinek kidolgozására, a megvalósítás irányítására egy alosztályt;

31 HM Katona Tanács 1966. 04. 12-i ülésének anyagai. MN 1979 - 2374. ó. e.

32 i. m.

- az egységes adatszolgáltatási és nyilvántartási, jelentési és tájékoztatási rendszer kialakításának, a szükséges központi és egységes statisztikai elemző munka beindításának előkészítésére egy központi statisztikai és elemző szerv előkészítő törzsét.

Az előterjesztésben szerepeltek a csapatvezetés korszerűsítésének és gépesítésének feladatai is, annak érdekében, hogy a csapatok vezetésével kapcsolatos parancsok, intézkedések, tájékoztatások és jelentések kidolgozása, továbbításához történő előkészítése, továbbítása (eljuttatása) és megfejtése a lehető legminimálisabb időt igényelje és így a különböző szintű parancsnokok és törzsek beosztott tisztjei munkaképességük zömét az adminisztratív jellegű feladatok helyett az alkotó munka elvégzésére fordíthassák. 1967 utáni feladatként került megfogalmazásra a magasabbegység törzsek gépi adatfeldolgozási rendszerének kialakítása és a vezetés egyes területein (rádiótechnikai rendszer automatizált adatközlése, továbbítása) a gépesítés lehetőségeinek kikísérletezése, esetleges bevezetés megkezdése.

Az előterjesztés vitája során a Katonai Tanács egyes tagjai, így Borbándi János vezérőrnagy³³ és Kaszás Ferenc vezérőrnagy,³⁴ a javasolt szervezetekre – ezen belül is elsősorban a számítástechnikai központra – vonatkozó döntésekhez szükséges tapasztalatok, adatok hiányát hangsúlyozták. Egyetértés volt a központi statisztikai elemző szerv szükségességéről, azonban nem volt egységes álláspont arra vonatkozóan, hogy azt melyik HM szerv alárendeltségében kell létrehozni. A KT ülés időpontjában a HM Politikai Főcsoportfőnökségen működött egy elemző és tájékoztató osztály, amelynek feladata volt, hogy tájékoztatást adjon a legfelsőbb párt és katonai vezetők számára a néphadsereg és a polgári védelem erkölcsi-politikai, fegyelmi hangulati helyzetéről, valamint a rendkívüli eseményekről, azonban egy feljegyzés szerint³⁵ tevékenysége csak meghatározott irányban és közvetve segítette a legfelső vezetést, a tervező, szervező és irányító tevékenységben.

A számítástechnikai központ létrehozásával, mint a statisztikai elemző szerv *technikai alapjával, eszközével* a KT tagjai alapvetően egyetértettek, azonban a *számítástechnikai kifejezés zavaró tényező volt.*³⁶ A vezetésgepesítés fejlesztését irányító alosztályra vonatkozóan Csémi Károly vezérőrnagy³⁷ úgy foglalt állást, hogy *„Magát a gépesítést úgy tűnik, hogy az 5. Csoportfőnökségnek kell továbbra is irányítania a HTI-n*

33 Borbándi János (1923–1994) vezérőrnagy, a HM Politikai Főcsoportfőnöke, honvédelmi miniszterhelyettes (1961–1966), az MSZMP KB közigazgatási és adminisztratív osztályának vezetője (1966–1974), a minisztertanács elnökhelyettese (1974–1984).

34 Kaszás Ferenc (1922–1974) vezérőrnagy, az MSZMP KB adminisztratív osztályának vezetője (1957–1961), a HM Személyügyi Főcsoportfőnöke, honvédelmi miniszterhelyettes (1961–1973).

35 Feljegyzés a politikai főcsoportfőnökség elemző és tájékoztató osztály szervezeti határozványában foglalt feladatairól. HM 1969 - 296. ó. e.

36 *„Van itt ez a számítástechnikai központ. Ezt másképp kellene elnevezni, mert az ember viszolyog ettől a számítástechnikai központ elnevezéstől. Különösen azt kellene tükrözni, hogy inkább valami statisztikai központ legyen a számítástechnikai központ helyett... ennek kell alárendelni a számítástechnikai központot – nagyon tetszik ez a név valakinek.”* HM Katonai Tanács 1966. 04. 12-i ülésének anyagai. MN 1979 - 2374. ó. e.

37 Csémi Károly (1922–1992) vezérezredes, hadosztály parancsnok (1956–1957), a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnoka (1957–1961), az 5. Hadsereg parancsnoka (1961–1963), a Vezérkar főnöke (1963–1973), honvédelmi minisztériumi államtitkár (1973–1984).

keresztül, alosztállyal, vagy alosztály nélkül.”³⁸ Az alosztályra vonatkozó javaslatot záró hozzászólásában Czinege Lajos vezérezredes sem támogatta: „Nem kell arra külön alosztály... A legjobban az a szerv tudja, aki maga az alapkérdésekért felel. Ha azt mondjuk, hogy nekünk vannak ilyen gépeink, amelyeket ebben a számítástechnikai központban akarunk foglalkoztatni. Az hol lehet máshol? Csak annál a szervnél, aki maga az alapfeladatot végzi, nyilvántart, produkál ő adja stb. Ezt a hármat tulajdonképpen, ha úgy tetszik össze kell vonni és egynek kell felfogni.”³⁹

A vitát követően a HM Katonai Tanácsának döntése a „KÖZPONT” feladat irányelveire vonatkozóan a következő volt:

„1.) A KT megtárgyalta és megvitatta a »KÖZPONT« feladattal kapcsolatos előterjesztést. Megállapította, hogy az anyag leszűkítve és elvontan tartalmazza azokat a megállapításokat és célkitűzéseket, amelyeket a KT korábbi ülésén a HM elvtárs jóváhagyott. Ez elsősorban az anyag II. és III. fejezetére [ti. a vezetés korszerűsítésének céljaira és a végrehajtandó feladatokra – M. S.] vonatkozik, melyet konkrétabbá és egyértelműbbé kell tenni.

2.) A »KÖZPONT« feladat további munkájába, a feladatok kialakításába, tevékeny közreműködésre be kell vonni a fegyvernemi főnököket is.

3.) Létre kell hozni egy központi statisztikai elemző szervet és meg kell határozni annak szervezetét, összetételét, funkcióját, hatáskörét.

A szerv feladatkörén belül végezze:

- a jelentés és adatszolgáltatás egységes rendszerének kialakítását;
- a központi statisztikai adatgyűjtést, elemzést és tájékoztatást és a levont következtetések alapján javaslatok készítését a vezetés számára;
- a gépi adatfeldolgozási rendszer kialakítását, a gépi úton megoldandó feladatok meghatározását, előkészítését és a gépi adatfeldolgozó szervnek az alárendeltségében történő működtetését.

E fő feladatok alapján kell előkészíteni a központi szerv állománytábláját, ki kell dolgozni a részletes feladatait. Vizsgálni kell, hogy perspektívában az e feladatokhoz kapcsolódó szervek tevékenysége hogyan központosítható, illetve vonható össze.”⁴⁰

A döntésben tehát egy központi statisztikai elemző szerv létrehozása szerepelt, amelynek feladatkörében csak harmadikként jelent meg a gépi adatfeldolgozási rendszer kialakítása és az ennek feltételeit megteremtő gépi adatfeldolgozó szerv alárendeltségben lévő működtetése, közvetlenül nem tartalmazta az MN Számítástechnikai Központ létrehozását. Nem foglalt állást a döntés a vezetésgépesítés fejlesztési tervei kidolgozásáért és megvalósításuk irányításáért felelős szerv kérdésében sem, amellyel kapcsolatban a vita során elhangzott, hogy maradjon a Haditechnikai Intézet hatáskörében, illetve hogy kerüljön az újonnan felállítandó szerv hatáskörébe.

38 HM Katonai Tanács 1966. 04. 12-ei ülésének anyagai. MN 1979 - 2374. ő. e.

39 i. m.

40 i. m.

Az MNVK önálló 12. osztály megalakítása

Az 1966. április 12-ei HM Katonai Tanács ülésen megszületett döntés, valamint a „KÖZPONT” bizottság és az érintett vezérkari szervek javaslatai alapján a vezérkar főnöke 1966. június 27-én adta ki az önálló osztály felállítására vonatkozó intézkedését. Ezt követően augusztus 15-ével feltöltötték az osztály vezető állományát és megkezdődött a kapcsolódó feladatok megvalósítása.

A „KÖZPONT” bizottság jelentése 1966. május 30-án összegezte⁴¹ az 1966. áprilisi ülésen megszabott feladatok végrehajtásával kapcsolatos helyzetet. A jelentés megállapította, hogy:

- a feladatok a továbbiakban nem oldhatók meg csak bizottsági munkával, a jelentkező feladatok megvalósítása, koordinálása, egy központi szervezetben történő központosítása már eddig is szükséges lett volna és csak létszámkötöttségek miatt nem valósult meg;
- a feladatok megoldásában konkrét munka lényegében nem történt, a feladatok szétfolytak, a különböző szervek eltérő elképzelésekkel keresték a kibontakozás útját, a munkát csak többéves kitekintésű terv alapján célszerű folytatni;
- az egységes beszámolási, jelentési és nyilvántartási rendszer, valamint a gépi adatfeldolgozási tevékenység kialakítása során szervezeti, létszám és technikai, beruházási, pénzügyi eszköz igények jelentkeznek, a kezdeti időszakban az eredmény nem az erőforrások megtakarításában, hanem a vezetési tevékenység hatékonyságában várható.

A bizottság azt javasolta, hogy a KT-döntésben meghatározott központi szervezetet a bizottság alárendeltségében, annak irányítása alatt hozzák létre és majd a bizottsági munka befejezését követően, megfelelő hatáskörrel és jogkörrel váljon önálló szervezetté. A feltétlenül szükséges beosztásokat a létrehozást követően kell feltölteni, a teljes feltöltésre az önállóvá válás után kerülne sor. A jelentés melléklete tartalmazta a VK statisztikai elemző önálló osztály működési rendjét és feladatait.

A vezérkar főnöke 1966. június 27-én a 00100/56/1966. sz. intézkedésben⁴² rendelkezett az MNVK önálló statisztikai és elemző osztályának felállítását. Meghatározta, hogy az osztály a munkáját a „KÖZPONT” bizottság függetlenített munkacsoport-vezetőjének közvetlen irányításával végezze és a végleges alárendeltségre később intézkedik. A mellékletben intézkedett arra is, hogy ebben az évben legfeljebb az osztály 50%-a tölthető fel és az osztályvezető egyelőre nem nevezhető ki. Az osztály helye a „KÖZPONT” feladat végrehajtásáig ideiglenes, azt követően kerül sor a végleges hely, összetétel, és alárendeltség meghatározására. Az intézkedés 28. sz. példánya címezésében és az érkeztető bélyegző feliratában már a *VK önálló vezetésképzési és statisztikai elemző osztály* megnevezés szerepelt.

41 Jelentés az MN egységes adatszolgáltatási, nyilvántartási, jelentési és tájékoztatási rendszerének felülvizsgálatát és kialakítását, valamint a gépi adatfeldolgozás előkészítését és megoldását biztosító feladatokról. (01849/1966-VK 1. Csf-ség). MN 1969 - 296. ő. e.

42 Vezérkar főnöki intézkedés az MNVK önálló statisztikai és elemző osztály megalakítására. MN 1969-296. ő. e.

Az osztály állománytáblája a megbízott osztályvezetőnek megküldött intézkedés mellékletében, *feladatai* a „KÖZPONT” bizottság már hivatkozott jelentésének mellékletében szerepeltek:

- osztályvezető és törzse (5 fő);
- vezetéskorszerűsítést és gépesítést irányító alosztály (6 fő);
- elemző és tervező alosztály (5 fő);
- gépi adatfeldolgozást irányító alosztály (4 fő);
- statisztikai tájékoztató és dokumentációs alosztály (8 fő).
- Mindösszesen 28 fő.

Az osztály feladataként jelent meg, hogy kezdje meg az MN jelentési, tájékoztatósi, adatszolgáltatási és az ezzel összefüggő nyilvántartási rendszerének felülvizsgálatát; dolgozzon ki javaslatokat a MN béke felső vezetési struktúrájának megfelelő egységes adatszolgáltatási és az ezzel összefüggő nyilvántartási, valamint a központi tájékoztatósi elemzés rendszerére, a vezetés és ügyvitel-gépesítés (gépi-adatfeldolgozás) lehetőségére és alkalmazási rendszerére, továbbá a szakterületen szükséges káderbiztosítás, eszköz-beszerzés és rendszerbeállítás perspektivikus tervére.

Emellett feladatkörébe tartozott:

- a jelentés és adatszolgáltatás egységes rendszerének kialakítása;
- a központi statisztikai adatgyűjtés, elemzés és tájékoztatás;
- a központi statisztikai dokumentáció megteremtése és a legfelsőbb katonai vezetés követelményeinek megfelelő közgazdasági elemző tevékenység;
- a különböző szintű tájékoztatósi, adatszolgáltatási és ezzel összefüggő nyilvántartási elemző tevékenység elvi irányítása, egységes követelmények megadása, a vezetés területén folyó ilyen tevékenység elvi koordinálása és szakmai felügyelete;
- a számítástechnikai központ alárendeltségében történő irányítása, gépi-adatfeldolgozó rendszer kialakítása, a gépi-adatfeldolgozás útján megoldandó feladatok meghatározása, fontossági sorolása, a feldolgozás ütemezése;
- az anyagi-technikai fejlesztéssel szemben támasztott igények megadása.

Az osztály működését hét fővel kezdte meg, az osztály vezető állományát, a 0355/1966. HM parancs alapján, 1966. augusztus 15-i hatállyal nevezték ki. Az osztályvezető I. helyettese, megbízott osztályvezetője Zachár István őrnagy lett, aki 1953-tól dolgozott az MNVK Szervezési és Mozgósítási Csoportfőnökségen, az osztály megalakítását megelőzően az elvi-tervező osztály osztályvezető helyetteseként. Az osztályvezető helyettesének Szamosi Pál alezredes⁴³ nevezték ki, aki 1960–1966 között a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Elektronikai Tanszékének főtanára, majd 1966 májusától augusztusáig az MNVK Haditechnikai Csoportfőnökség tudományos főmunkatársa volt.

A vezetéskorszerűsítést és gépesítést irányító alosztály vezetője dr. Aradi Ede alezredes⁴⁴ lett, aki 1951–1957 között a Honvéd Akadémia, a Zrínyi Miklós Katonai

43 Szamosi Pál (1926-) alezredes, 1966-tól 1972-ig az MNVK önálló vezetésgépesítési és statisztikai elemző osztály osztályvezető helyettese.

44 Dr. Aradi Ede (1920–1973) alezredes, a hadtudomány kandidátusa, 1966-tól 1972-ig az MNVK önálló vezetésgépesítési és statisztikai elemző osztály alosztályvezetője.

Akadémia, illetve az Egyesített Tiszti Iskola harcászati tanára volt. Az elemző és tervező alosztály vezetői helyét nem töltötték fel. A gépi adatfeldolgozást irányító alosztály vezetője Zsila József őrnagy⁴⁵ lett, aki ezt megelőzően az MNVK Hadművelési Csoportfőnökség C osztály hadművelési főtisztje (elektromérnök) volt. Végül a statisztikai tájékoztató és dokumentációs alosztály vezetőjének dr. Vincze Tiborné századost neveztek ki, aki 1961-től a megbízott osztályvezetőhöz hasonlóan az MNVK Szervezési és Mozgósítási Csoportfőnökségen teljesített szolgálatot statisztikai főtisztként, majd az elvi-tervező osztály tervező főtisztjeként.

1966. szeptember 10-én a megbízott osztályvezető jelentése az MNVKF általános helyettesének, Tóth Lajos vezérőrnagynak⁴⁶ az önálló osztály és az MN Számítástechnikai Központ felállításával és működése beindításával kapcsolatban összegezte, hogy az osztály jelenlegi feltöltésével a feladatok végrehajtását képes megkezdeni, illetve már megkezdte. Az 1966-ra tervezett – részben a „KÖZPONT” bizottság függetlenített munkacsoport feladattervében szereplő – feladatok közül az alábbiakat kezdte megoldani, illetve előkészíteni:

- a Magyar Néphadsereg jelentési és beszámolási rendszerének kialakítása, valamint a statisztikai dokumentációs és közgazdasági elemző tevékenység kialakítása érdekében szükséges előkészítő munka megkezdése;
- a Katonai Tanács novemberi ülésre a jóváhagyott tervek alapján a vezetésgépesítési és gépi adatfeldolgozási tevékenység komplex feladattervének kidolgozása;
- a Határidős Jelentések Táblázata helyesbítésének előkészítése és a helyesbítési rendelet kiadása;
- a harckészültségi szolgálati könyv új rendszerével kapcsolatos feladatok átvétele az MNVK Hadművelési Csoportfőnökségtől és felkészülés az új kiképzési évben történő bevezetésére;
- az MN Számítástechnikai Központ felállításával és működtetésével kapcsolatos feladatok irányítása;
- részvétel a miniszteri és vezérkarfőnöki továbbképző csoportok részére a vezetés elméletével és a vezetés gépesítésével kapcsolatos foglalkozás és bemutató előkészítésében;
- kísérleti hadosztály kijelölésének előkészítése;
- az MN Számítástechnikai Központ önálló szervezetként történő felállításának előkészítése,⁴⁷ ezen belül az ideiglenes elhelyezés megtervezése és biztosítása a Haditechnikai Intézetnél.

---

45 Zsila József (1929–2000) alezredes, 1966-tól 1972-ig az MNVK önálló vezetésgépesítési és statisztikai elemző osztály alosztályvezetője, 1972 és 1980 között az MN Számítástechnikai Központ, majd az MN Adatfeldolgozó Központ parancsnoka.

46 Tóth Lajos (1922–2012) vezérőrnagy, MNVK szervezési és mozgósítási csoportfőnök-helyettes, majd csoportfőnök (1954–1957), hadművelési csoportfőnök (1957–1959), megbízott vezérkar főnök (1959–1961), a vezérkari főnök általános helyettese (1961–1969), a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnoka (1969–1975), varsói katonai és légügyi attasé (1975–1982).

47 Az MN Számítástechnikai Központ előkészítő törzse az átvételt megelőzően a Haditechnikai Intézet és az MNVK 5. Csoportfőnökség irányításával működött.

A jelentés javasolta a MN Számítástechnikai Központ végleges elhelyezésével kapcsolatos, a tervező és kivitelező munkát megalapozó döntések meghozatalát, valamint az osztály elhelyezési feltételeinek biztosítását.

Az osztály megalakulásának mintegy lezárásaként 1966. november 16.-ától a megnevezés az önálló vezetésgépesítési és statisztikai elemző osztályról az MNVK önálló 12. osztályra változott.⁴⁸

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bálint János: A csapatvezetés automatizálása. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1968.
- Bondarenko, V. M. – Volkov, A. F. (szerk.): A csapatvezetés automatizálása. Módszertani problémák. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1980.
- Hajdú Ferenc – Sárhidai Gyula: A Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézettől a HM Technológiai Hivatalig. 1920–2005. Budapest, HM Technológiai Hivatal, 2005.
- Horváth Kálmán: A kibernetika katonai alkalmazása. Honvédelem, 1959/3. szám, pp. 73–80.
- Munk Sándor – Weiszhaar Imre – Szabó András: Az Informatikai Szolgálat 50 éve (1966–2016). Egy szolgálattörténet keretei. Honvédségi Szemle, 2016/5. szám, pp. 35–57.
- Nagy István György (szerk.): Haditechnikai kislexikon. Második, átdolgozott és bővített kiadás. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1976.
- Négyesi Imre (2014): A csapatvezetés automatizálásának egyes tapasztalatai az USA fegyveres erőinél az 1950-es évek közepétől az MN REVA Szolgálat szemszögéből. Hadtudományi Szemle, 2014/4. szám, pp. 33–42.
- Négyesi Imre (2015a): A csapatvezetési rendszerek automatizálásának első eredményei az USA fegyveres erőinél I. Hadtudomány, 2015/elektronikus szám, pp. 139–151.
- Négyesi Imre (2015b): A csapatvezetési rendszerek automatizálásának első eredményei az USA fegyveres erőinél II. Hadtudomány, 2015/elektronikus szám, pp. 194–203.
- Pesti Lajos: Visszaemlékezés a gépi adatfeldolgozás, a számítástechnika hazai fejlődésére (1950–1990). In. A SZÁMALK és elődei. Budapest, 2011. pp. 69–88.
- Pető Márton: A gépi adatfeldolgozás fejlődése és helyzete hazánkban. Statisztikai Szemle, 1958/4. szám, pp. 308–315.
- Szabó József (szerk.): Hadtudományi Lexikon. Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 1995.
- Vass Henrik – Ságvári Ágnes (szerk.): A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai (1956–1962). Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1964.
- Vass Henrik (szerk.): A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai (1963–1966). Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1968.

---

48 Hadrendi megnevezés módosítása (MNVK 3. Csoportfőnökség, 001562/66.) MN 1969, 120. doboz, 296. őe.